

VPLYV EURÓPSKEJ MENOVEJ ÚNIE NA EMISNÝ MONOPOL CENTRÁLNYCH BÁNK

Elena DRABIKOVÁ

Technická univerzita v Košiciach, Ekonomická fakulta
Katedra ekonomických teórií

elena.drabikova@tuke.sk

Abstrakt

Článok sa zaoberá jednou zo základných úloh centrálnej banky, ktorou je emisia peňazí. V tejto súvislosti sa rozlišuje emitovanie hotovostných a bezhotovostných peňazí. Emitentom bezhotovostných peňazí môžu byť okrem centrálnych bánk aj komerčné banky. Pre obeživo to však neplatí. Článok pojednáva o monopole na emisiu hotovostných peňazí a vplyve členstva krajiny v Európskej menovej únii. Zamieriava sa na úlohu Európskej centrálnej banky v tejto oblasti. Poskytuje tiež prehľad o množstve hotovostných peňazí, z ktorého vyplýva ich význam v súčasnosti a dá sa predpokladať určitý vývojový trend do budúcnosti.

Kľúčové slová: Európska centrálna banka, národné centrálny banky, monopol, emisia peňazí, hotovostné peniaze

JEL: E42, E5, G2

1 ÚVOD

V období ekonomickej a finančnej krízy, ktorou v súčasnosti prechádza prakticky celý svet, vzniká okrem celej rady ďalších otázok aj otázka podstaty a fungovania bankového systému. Štandardnou formou usporiadania moderného bankovníctva je dvojstupňový bankový systém, ktorý je charakteristický pre väčšinu vyspelých krajín. Tvorí ho centrálna banka a sieť komerčných bánk. V súvislosti s existenciou Európskej menovej únie vstupuje do bankového sektora členských krajín tejto únie Európska centrálna banka. Tá na seba preberá niektoré úlohy, ktoré boli v kompetencii výhradne národných centrálnych bánk.

2 EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA V RÁMCI EURÓPSKEJ MENOVEJ ÚNIE A HOTOVOSTNÉ PEŇAŽNÉ PROSTRIEDKY

Európska centrálna banka je centrálnou bankou jednotnej európskej meny – eura. Jej hlavnou úlohou je zaisťovať kúpnu silu eura, a tým cenovú stabilitu v eurozóne.

2.1 Emisia mincí

Rada guvernérov Európskej centrálnej banky (ECB) s prihliadnutím na Zmluvu o založení Európskeho spoločenstva rozhoduje o objeme emisie euromincí.

Európska centrálna banka má od 1. januára 1999 výhradné právo schvaľovať objem emisie mincí, ktoré sú vydávané členskými štátmi, na ktorých území bolo prijaté euro.

Tieto zúčastnené členské štáty predkladajú ECB na schválenie svoje odhady objemu euromincí, ktoré sa majú v príslušnom roku vydať.¹

Tabuľka 1 Schválený objem euromincí (v miliónoch eur)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Belgicko	203,0	178,5	145,5	117,5	130,0	105,4	105,2*	178,3
Nemecko	1035,0	680,0	500,0	635,0	655,0	632,0	668,0	629
Grécko	207,4	108,8	71,4	76,9	97,3	85,7	55,0	54,5
Španielsko	860,0	642,0	625,0	480,0	550,0	390,0	210,0	180
Francúzsko	668,9	468,5	362,0	362,0	500,0	252,5	290,0	300
Írsko	151,0	131,0	76,0	81,0	114,0	65,5	43,0	44,4
Taliansko	170,8*	675,0	772,4	366,9	375,2	234,3	283,0	262,4
Luxembursko	70,0	65,0	45,0	45,0	49,0	42,0	40,0	30
Holandsko	175,0	175,0	60,0	71,2	57,5	68,5	54,0	64
Rakúsko	212,0	185,0	177,0	166,0	185,0	216,0*	306,0	277
Portugalsko	230,0	170,0	150,0	110,0	50,0	50,0	50,0	30
Fínsko	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60
Slovinsko	-	-	-	104,7	39,0	27,0	30,0	36
Cyprus	-	-	-	-	147,4	22,5	18,1	15,6
Malta	-	-	-	-	56,7	15,4	10,5	6,8
Slovensko	-	-	-	-	-	131,0	62,0	42,2
Estónsko	-	-	-	-	-	-	-	48,4

Zdroj: vlastné spracovanie podľa [2][4][5][6][7][8][10][12]

V tabuľke 1 sú uvedené pôvodne schválené objemy emisií mincí Európskou centrálnou bankou pre jednotlivé krajiny. Dodatočným vydaním rozhodnutí, ktoré

¹ Odhady vypracované členskými krajinami a predložené Európskej centrálnej banke sú doplnené vysvetlivkami o použitej metóde odhadu.

zmenili či doplnili pôvodné ustanovenia sa niektoré hodnoty zmenili. Konkrétne sa jedná o 3 krajiny, pri ktorých došlo k zmene. Sú to Taliansko v roku 2004, Rakúsko v 2009 a nakoniec Belgicko v roku 2010. Z dôvodu upozornenia na spomínané zmeny sú hodnoty označené hviezdíčkou.

Nové údaje pre tieto 3 krajiny sú nasledujúce:

- Taliansko – 370,8 miliónov eur,
- Rakúsko – 376,0 miliónov eur,
- Belgicko - 125,2 miliónov eur.

Objemy zachytené vo vyššie uvedenej tabuľke predstavujú emisiu mincí určených na obeh a taktiež aj emisiu tých mincí, ktoré plnia zberateľský účel.

„Pod „zberateľskými mincami“: sa rozumejú euromince, ktoré sú zákonným platidlom iba vo vydávajúcom členskom štáte a nie sú určené do obehu. Ich nominálna hodnota, vyobrazenie, veľkosť a hmotnosť sa líšia od euromincí určených na obeh, aby sa dali od nich ľahko rozlíšiť. Medzi zberateľské mince patria aj investičné mince².“ [14, str. 138]

2.2 Emisia bankoviek

Výhradné právo povoľovať vydávanie eurobankoviek v Únii má Rada guvernérov Európskej centrálnej banky. Vychádza sa pritom zo Zmluvy o fungovaní Európskej únie, Štatútu Európskeho systému centrálnych bank a Európskej centrálnej banky.

Na základe spomenutých ustanovení môžu ECB a národné centrálné banky vydávať eurobankovky. Tie predstavujú jediné bankovky, ktoré majú postavenie zákonného platidla v členských štátoch (štáty, v ktorých menou je euro). Právny rámec Únie predpokladá systém plurality emitentov bankoviek. Eurobankovky sú vydávané jednak Európskou centrálnou bankou a rovnako tak i národnými centrálnymi bankami.

2.2.1 Kľúč na pridelovanie bankoviek

„Pod „kľúčom na pridelovanie bankoviek“ sa rozumejú percentuálne podiely, ktoré vyplývajú zo zohľadňovania podielu ECB na celkovej emisii eurobankoviek a uplatňovania kľúča upísaného základného imania (zaokrúhleného na najbližší násobok 0,0005 percentuálneho bodu) na podiel národných centrálnych bánk na takejto celkovej emisii.“ [15, str. 27]

² Mince z drahých kovov predávané ako investícia sa nazývajú investičné mince („bullion coins“). Zvyčajne sú razené podľa dopytu na trhu a nelíšia sa osobitnou úpravou alebo kvalitou. Takéto mince sa oceňujú na základe aktuálnej trhovej ceny kovu, z ktorého sú vyrobené plus malá marža mincovne, ktorá pokrýva náklady na výrobu, reklamu a malý zisk.

Rozhodnutie ECB o emisii eurových bankoviek³ stanovuje ich alokáciu jednotlivými národnými centrálnymi bankami. V súlade s týmto rozhodnutím je ECB pridelených 8% z celkovej hodnoty bankoviek v obehu.

Kľúč na emisiu bankoviek sa rovná podielu kapitálu členského štátu eurozóny vynásobenému hodnotou 0,92.

Tabuľka 2 Kľúč na pridelovanie bankoviek (v %-tách)

Európska centrálna banka	8,0000
Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique	3,1895
Deutsche Bundesbank	24,8995
Bank of Greece	2,5835
Banco de España	10,9185
Banque de France	18,6985
Banc Ceannais na hÉireann/Central Bank of Ireland	1,4605
Banca d'Italia	16,4310
Banque centrale du Luxembourg	0,2295
De Nederlandsche Bank	5,2440
Oesterreichische Nationalbank	2,5530
Banco de Portugal	2,3015
Suomen Pankki	1,6485
Banka Slovenije	0,4325
Central Bank of Cyprus	0,1800
Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta	0,0830
Národná banka Slovenska	0,9115
Eesti Pank	0,2355
SPOLU	100,0000

Zdroj: vlastné spracovanie podľa [15]

Kľúč na pridelovanie eurobankoviek v tabuľke 2 je v platnosti od 1. januára 2011. Ide o najaktuálnejšie dostupné údaje.

Národné banky členských krajín Eurosystemu sú v predchádzajúcej tabuľke zoradené rovnako ako v tabuľke 1 pre lepšie sprehľadnenie v rámci emisie euromincí a eurobankoviek.

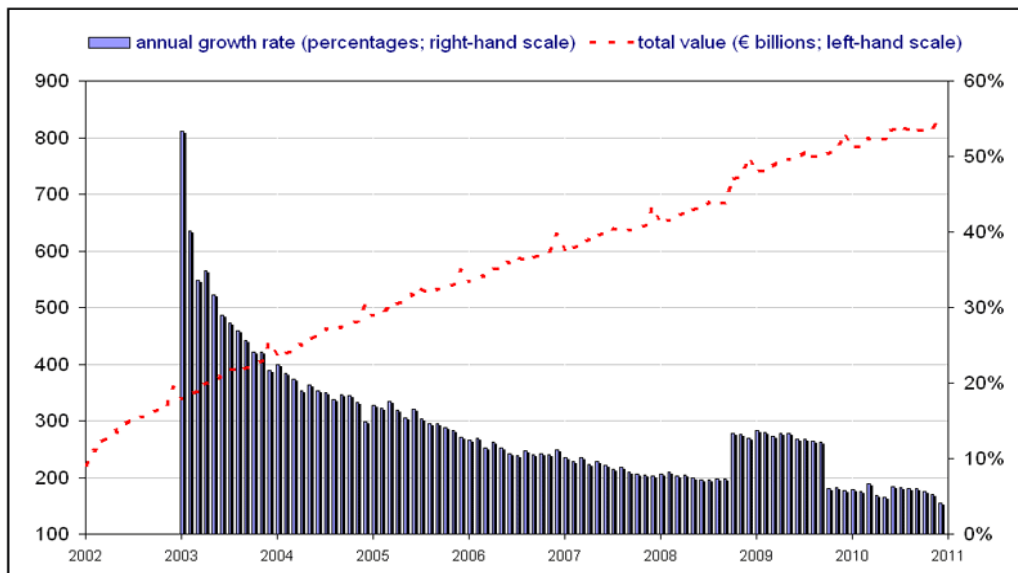
2.3 Obeh eurových bankoviek

Pomocou grafického znázornenia (graf 1 a graf 2) je možné vidieť zmenu celkovej hodnoty a počtu eurových bankoviek v obehu od roku 2002 do konca roku 2010.

³ Konkrétne sa jedná o Rozhodnutie ECB 2001/15 zo 6. decembra 2001.

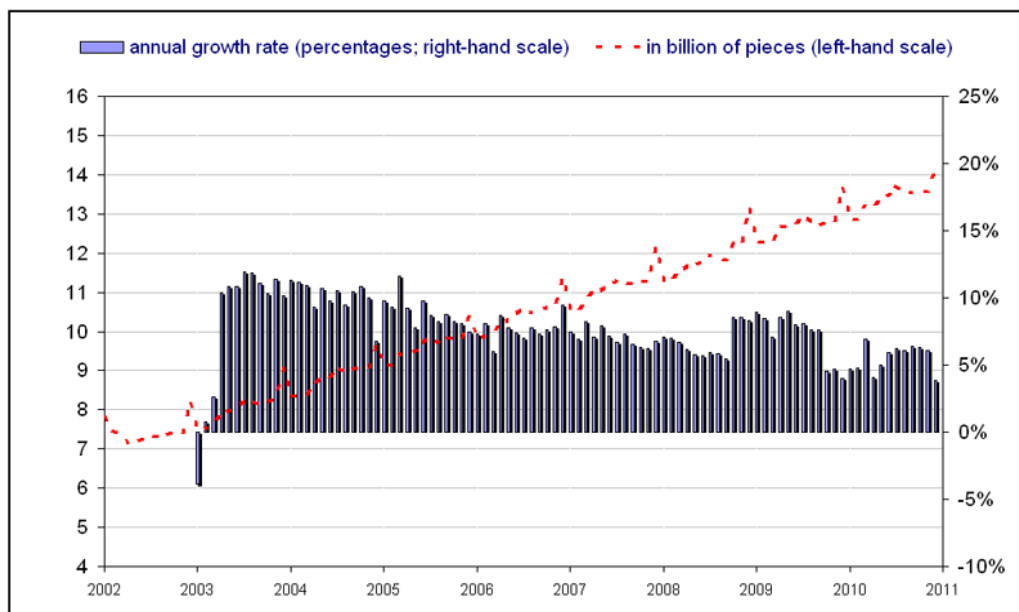
Graf 1 vyjadruje nárast hodnoty eurových bankoviek v obehu od ich zavedenia datovaného na január 2002. Tento rast je vyznačený červenou bodkovanou krivkou. Na konci roka 2010 dosiahli hodnotu 840 mld. eur.

Na grafe 2 je vyobrazenie rastu počtu eurových bankoviek v obehu (červená bodkovaná krivka). Ku koncu decembra 2010 ich bolo v obehu 14 miliárd. Sú v tom zahrnuté aj tie bankovky, ktoré boli uložené v bankách vo forme úspor.



Graf 1 Hodnota eurových bankoviek v obehu za roky 2002 – 2010

Zdroj: ECB



Graf 2 Počet eurových bankoviek v obehu za roky 2002 – 2010

Zdroj: ECB

Po zavedení hotovosti vo forme eura v roku 2002 sa hodnota, ale aj počet bankoviek zvyšovali. Šlo o rovnomerný nárast. Čo sa týka tempa rastu, až na jednu situáciu – október 2008, ktorá tvorí výnimku, sa postupne spomaľovalo. Spomínaný október 2008 sa vyznačuje nárastom, ktorému predchádzal bankrot spoločnosti Lehman Brothers a nepriaznivý vývoj s ohľadom na finančnú krízu. Mnoho ľudí si v tomto období vybralo svoje finančné prostriedky z účtov. Hodnota eurových bankoviek v obehu sa v dôsledku daných skutočností v tom čase markantne zvýšila o ďalších 35 až 40 mld. eur.

V nasledujúcom roku sa situácia znormalizovala. Za zamyslenie však stojí fakt, že bankovky, ktoré do obehu pribudli v roku 2008, sa späť do národných centrálnych bánk krajín eurozóny zatiaľ nedostali. Z toho možno dedukovať, že ľudia v rámci eurozóny, ale aj mimo nej majú tendenciu hotovosť si ponechávať.

Podobným vývojom sa od roku 2002 vyznačuje aj hodnota a počet eurových mincí v obehu. Na konci roka 2010 bolo v obehu 93 miliárd eurových mincí. Predstavuje to sumu 22 mld. eur. Podiel mincí s nižšou nominálnou hodnotou, ako je 1, 2 a 5 centov, stabilne rástol. Ak sa berú do úvahy všetky mince v obehu, dosiahol úroveň 60%.

2.3.1 Eurové bankovky mimo eurozóny

Eurobankovky nie sú používané len v rámci územia eurozóny. Euro predstavuje medzinárodnú menu, z čoho vyplýva, že sa eurové bankovky ocitnú i mimo krajín eurozóny, kde aj zostanú.

Najnovšie štatistické údaje vypovedajú o odhade držby eurobankoviek v obehu osobami mimo eurozóny. V percentuálnom vyjadrení sa jedná o 20 až 25% z pohľadu celkovej hodnoty.

Dôvod výrazne zvýšeného dopytu po eurových bankovkách v zahraničí v súčasnosti je potrebné hľadať v nedávnej minulosti. Danú okolnosť konkrétne spôsobilo resp. vystupňovalo dianie na finančných trhoch v roku 2008. Dopyt sa prudko zvýšil vo východoeurópskych krajinách bez členstva v EÚ. Tam národné meny voči euru oslabili.

Spomínané eurové bankovky zostávajú v obeh, čo značí ich držbu u nerezidentov priestoru eurozóny.

2.3.2 Obeh hotovosti

Bankovky sa v rámci ekonomiky vyznačujú svojim špecifickým obehom. Komerčné banky ich objednávajú z centrálnych bánk. Následne sú vydávané prostredníctvom bankomatov. Ľudia ich vynaložia pri kúpe jednotlivých tovarov a služieb a maloobchodníci ich následne ukladajú vo svojich bankách. Tie ich posielajú naspäť do príslušnej centrálnej banky, ktorá overí ich pravosť a vhodnosť na ďalší obeh.

Systémy dodávania hotovosti sa v jednotlivých krajinách rôznia a to:

- štruktúrou príslušnej centrálnej banky vrátane siete jej pobočiek,
- systémom bánk a ich pobočiek,
- právnym režimom,
- platobnými zvyklosťami obyvateľstva,
- infraštruktúrou spoločností zabezpečujúcich prepravu hotovosti v rámci trhu,
- geografickými faktormi, históriou a tradíciami.

Preto nie je možné použiť na organizáciu obehu hotovosti v eurozóne jednotný model. Eurosystém sa však naďalej snaží o dosiahnutie väčšej konvergencie hotovostných služieb ponúkaných centrálnymi bankami krajín eurozóny. Prebiehajú konzultácie so zainteresovanými stranami na národnej i európskej úrovni. Lepšia harmonizácia a integrácia umožnia všetkým stranám získať z jednotnej meny viac výhod.

3 ZÁVER

Príspevok sa zaoberal vplyvom Európskej menovej únie na emisný monopol centrálnych bánk. Bližšie je rozobratá problematika emisie mincí a bankoviek. Tu sú

spomenuté práva ako aj povinnosti či už národných centrálnych bánk alebo Európskej centrálnej banky. Tabuľkami, ale aj pomocou grafického znázornenia sú sprehľadnené mnohé informácie, z ktorých je tak možné jednoduchšie vyvodit' závery. Obeh hotovostných peňazí je ďalšia téma, ktorej sa príspevok venuje. Jednotlivé tvrdenia sú podložené údajmi z dostupných zdrojov.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- [1] EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA: Právny rámec. Bankovky a mince, platobné prostriedky a menové záležitosti: *Emisia mincí*. [online]. Dostupné na internete: <<http://www.ecb.int/ecb/legal/1004/1018/html/index.sk.html>>
- [2] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 28. novembra 2003 o schválení objemu emisie mincí v roku 2004 (ECB/2003/15)*. [online]. Dostupné na internete: <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/1_32420031211sk00570058.pdf>
- [3] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Európska centrálna banka: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 9. júla 2004, ktorým sa mení a dopĺňa rozhodnutie ECB/2003/15 o schválení objemu emisie mincí v roku 2004 (ECB/2004/14)*. [online]. Dostupné na internete: <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/1_24820040722sk00140014.pdf>
- [4] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Európska centrálna banka: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky zo 14. decembra 2004 o schválení objemu emisie mincí v roku 2005 (ECB/2004/19)*. [online]. Dostupné na internete: <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/1_37920041224sk01070107.pdf>
- [5] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Európska centrálna banka: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 9. decembra 2005 o schválení objemu emisie mincí v roku 2006 (ECB/2005/14)*. [online]. Dostupné na internete: <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/1_33320051220sk00550055.pdf>
- [6] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 24. novembra 2006 o schválení objemu emisií v roku 2007 (ECB/2006/19)*. [online]. Dostupné na internete: <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/1_34820061211sk00520052.pdf>
- [7] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Európska centrálna banka: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 23. novembra 2007 o schválení objemu emisie mincí v roku 2008 (ECB/2007/16)*. [online]. Dostupné na internete: <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/1_31720071205sk00810082.pdf>
- [8] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Európska centrálna banka: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 11. decembra 2008 o schválení objemu emisie mincí v roku 2009 (ECB/2008/20)*. [online]. Dostupné na internete: <http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/1_35220081231sk00580058.pdf>
- [9] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Európska centrálna banka: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 25. júna 2009, ktorým sa mení a dopĺňa rozhodnutie ECB/2008/20, pokiaľ ide o objem euromincí, ktoré môže Rakúsko*

- vydat' v roku 2009 (ECB/2009/15). [online]. Dostupné na internete:
< http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_17220090702sk00350035.pdf >
- [10] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Rozhodnutia: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 10. decembra 2009 o schválení objemu emisie mincí v roku 2010 (ECB/2009/25)*. [online]. Dostupné na internete:
< http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_00720100112sk00210021.pdf >
- [11] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Rozhodnutia: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 22. decembra 2010, ktorým sa mení a doplňa rozhodnutie ECB/2009/25 o schválení objemu emisie mincí v roku 2010 (ECB/2010/32)*. [online]. Dostupné na internete:
< http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_34320101229sk00780078.pdf >
- [12] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 29. novembra 2010 o schválení objemu emisie mincí v roku 2011 (ECB/2010/25)*. [online]. Dostupné na internete:
< http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_31820101204sk00520052.pdf >
- [13] EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA: Právny rámec. Bankovky a mince, platobné prostriedky a menové záležitosti: *Vydávanie eurobankoviek*. [online]. Dostupné na internete:
<<http://www.ecb.int/ecb/legal/1004/107641/html/index.sk.html>>
- [14] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: Usmernenia. Európska centrálna banka: *Usmernenie Európskej centrálnej banky z 11. septembra 2008 o zbere údajov, ktoré sa týkajú eura a o prevádzkovaní Menového informačného system 2 (ECB/2008/8)*. [online]. Dostupné na internete:
< http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_34620081223sk00890138.pdf >
- [15] ÚRADNÝ VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE: *Rozhodnutie Európskej centrálnej banky z 13. decembra 2010 o vydávaní eurobankoviek (prepracované znenie)(ECB/2010/29)*. [online]. Dostupné na internete:
<http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/l_03520110209sk00260030.pdf>
- [16] ČÁRSKY, R., VALENTOVIČOVÁ, N.: *Vývoj obeživa v SR, porovnanie s krajinami V4 a eurozónou a alokačný kľúč emisie bankoviek v eurozóne*. Časopis BIATEC, ročník 15, 2/2007. [online]. Dostupné na internete:
<http://www.nbs.sk/_img/Documents/PUBLIK/MU/07_03.pdf>
- [17] EURÓPSKA CENTRÁLNA BANKA: Euro. Bankovky: *Obeh eurových bankoviek*. [online]. Dostupné na internete:
<<http://www.ecb.int/euro/banknotes/circulation/html/index.sk.html>>